

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПОРЯДКУ ТА МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПОВ'ЯЗАНИХ З ВЧИНЕННЯМ ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ ТА КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

WAYS TO IMPROVE THE PROCEDURAL PROCEDURE AND METHODOLOGY FOR INVESTIGATING CRIMES RELATED TO HIGH TREASON AND COLLABORATION

Лісниченко Д.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Одеський державний університет внутрішніх справ

У статті досліджено кримінальні правопорушення, які є особливо небезпечними в умовах воєнного стану, а саме вчинення державної зради (ст. 111 КК України) та колабораційна діяльність (ст. 111-1 КК України). Зроблено аналіз останніх досліджень.

Зазначено що аналіз практики розслідування державної зради свідчить про те, що слідчі та оперативно-розшукові підрозділи стикаються із серйозними труднощами при розкритті та розслідуванні цієї категорії кримінальних правопорушень.

Наголошено, що в реаліях повномасштабним вторгненням росії та розв'язаної війни кримінальна юстиція України зіткнулась з новими викликами та випробуваннями. Запровадження окремого правового режиму, який вплинув усі сфери нашого життя, у тому числі й на організацію діяльності органів кримінальної юстиції. Вчинення ворогом воєнних злочинів, прояви серед окремих представників нашого суспільства фактів державної зради та колабораційної діяльності, відсутність досвіду документування та розслідування таких видів злочину, поставили низка важливих завдань, які потрібно негайно вирішувати та усувати кримінально-правовими та криміналістичними засобами, враховуючи значну кількість чинників як зовнішніх, так і внутрішніх, що загрожують суверенності, незалежності, демократичності та національній безпеці нашої країни.

Проаналізовано окремі аспекти криміналістичної характеристики злочинів пов'язаних з державною зрадою та колабораційною діяльністю вчинених особами які знаходяться на непідконтрольних територіях. Досліджено способи вчинення державної зради та колабораційної діяльності.

Акцентовано увагу на особливостях документування колабораційної діяльності, та шляхи подолання труднощів при такому документуванні. Звернено увагу на важливості взаємодії органів досудового розслідування з органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями, волонтерськими центрами та приватними особами, які виїхали з окупованої території.

Визначено шляхи вдосконалення методики розслідування злочинів пов'язаних з державною зрадою та колабораційною діяльністю. Доведено дієвість такої форми розслідування як спеціальне досудове розслідування.

Ключові слова: криміналістична характеристика, методика розслідування, окуповані території, збирання доказів, цифрові докази, слідчі (розшукові) дії, державна зрада, колабораціонізм, спеціальне досудове розслідування.

The article examines criminal offenses that are particularly dangerous in the conditions of martial law, namely the commission of treason (Article 111 of the Criminal Code of Ukraine) and collaborative activity (Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine). An analysis of the latest research was made.

It is noted that the analysis of the practice of investigating state treason shows that investigative and investigation units face serious difficulties in uncovering and investigating this category of criminal offenses.

It was emphasized that in the realities of the full-scale invasion of Russia and the unleashed war, the criminal justice system of Ukraine faced new challenges and tests. The introduction of a separate legal regime that affected all spheres of our life, including the organization of activities of criminal justice bodies. The perpetration of war crimes by the enemy, the manifestation of treason and collaborative activity among individual representatives of our society, the lack of experience in documenting and investigating such types of crime, posed a number of important tasks that must be immediately resolved and eliminated by criminal law and forensic means, taking into account a significant number of factors such as both external and internal threats to the sovereignty, independence, democracy and national security of our country.

Some aspects of the forensic characteristics of crimes related to treason and collaborative activities committed by persons located in non-controlled territories are analyzed. Methods of committing treason and collaborative activities were investigated.

Attention is focused on the peculiarities of documenting collaborative activities, and ways to overcome difficulties in such documentation. Attention was drawn to the importance of the interaction of pretrial investigation bodies with state authorities, local governments, public organizations, volunteer centers and private individuals who left the occupied territory.

Ways of improving the methodology of investigation of crimes related to treason and collaborative activities have been determined. The effectiveness of such a form of investigation as a special pre-trial investigation has been proven.

Key words: forensic characteristics, investigation methodology, occupied territories, collection of evidence, digital evidence, investigative (search) actions, treason, collaborationism, special pre-trial investigation.

Постановка проблеми та її актуальність. Військова агресія та повномасштабне вторгнення поставила, перед правоохоронною системою та країною в цілому, виклики з якими ми раніше не зіткалися. Війна з притаманними їй жахіттями, пробуджує як неосяжний героїзм, жертвність і незламну стійкість, так і прояви зрадливості, егоїзму, опортунізму. На жаль під час війни, деякі представники нашого суспільства дали можливість ворогу використати себе шляхом вчинення дій на користь агресора. Серед кримінальних правопорушень, які є особливо небезпечними в умовах воєнного стану є вчинення державної зради (ст. 111 КК України) та колабораційної діяльності (ст. ст. 111-1, 111-2 КК України). Війна видозмінюється, ворог постійно шукає нові шляхи завдати шкоду суверенітету, територіальній цілісності, обороноздатності, дер-

жавній, економічній та інформаційній безпеці України. За для цього постійно намагається використати представників нашого суспільства, за для досягнення свої цілей. Особливо це стосується непідконтрольних чи окупованих територій.

Вивчення та аналіз практики розслідування державної зради свідчить про те, що слідчі та оперативно-розшукові підрозділи стикаються із серйозними труднощами при розкритті та розслідуванні цієї категорії кримінальних правопорушень. Головним чином це пов'язано з специфічною злочинної діяльності, способами вчинення цих злочинів, процедурою проведення досудового розслідування, складністю збирання доказів злочинної діяльності.

Динамічність ходу проведення війни, зміна наявних, та поява нових проявів злочинної діяльності вимагає вдо-

сконалення та розробку нових методик та рекомендацій шляхів документування та розслідування проявів державної зради та колабораційної діяльності.

Усе викладене обумовлює значимість, актуальність та необхідність дослідження означеної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Випадки вчинення державної зради та колабораційна діяльність на жаль є невід'ємним аспектом війни. Збільшення кількості цих протиправних явищ, та прагнення боротьби з ними змусило наукову спільноту активно досліджувати проблеми кримінально-правової кваліфікації, аналізувати криміналістичну характеристику та процесуальний порядок розслідування. Варто відзначити значний вклад в дослідження окремих аспектів кримінально-правової характеристики та аналізу кримінальної відповідальності державної зради таких правників, як: Ю. В. Баулін, Л. Д. Єрмаков, В. С. Клягін, В. К. Матвійчук, В. Я. Тацій та інші. Вагомими були дослідження криміналістичної характеристики та методики розслідування окремих видів правопорушень вітчизняних науковців М. М. Єфімов, В. О. Коновалова, С. М. Пряхіна, М. В. Салтевського та інші. Також науковцями І. В. Гловюк, Г. К. Тетерятник та іншими здійснювалися дослідження питань стосовно порядком збирання доказів та розслідування злочинів пов'язаних з державною зрадою та колабораційною діяльністю в умовах воєнного стану.

В той же час, варто зазначити що в умовах війни ворог постійно вигадує нові способи залучення наших громадян до підривної діяльності проти нашої країни, особливо це стосується населення на окупованих територіях. В зв'язку з чим перед науковою спільнотою постає необхідність постійного дослідження нових проявів державної зради та колабораційної діяльності та пошук шляхів вдосконалення методик їх документування та розслідування.

Мета статті полягає у аналізі криміналістичної характеристики державної зради та колабораційної діяльності та висунення пропозицій щодо вдосконалення методики розслідування зазначених злочинів.

Виклад основного матеріалу. В реаліях повномасштабним вторгненням росії та розв'язаної війни кримінальна юстиція України зіткнулась з новими викликами та випробуваннями. Запровадження окремого правового режиму, який вплинув усі сфери нашого життя, у тому числі й на організацію діяльності органів кримінальної юстиції. Вчинення ворогом воєнних злочинів, прояви серед окремих представників нашого суспільства фактів державної зради та колабораційної діяльності, відсутність досвіду документування та розслідування таких видів злочину, постала низка важливих завдань, які потрібно негайно вирішувати та усувати кримінально-правовими та криміналістичними засобами, враховуючи значну кількість чинників як зовнішніх, так і внутрішніх, що загрожують суверенності, незалежності, демократичності та національній безпеці нашої країни.

За даними Офісу Генерального прокурора, з початку повномасштабного вторгнення росії в Україну було виявлено 16772 злочини проти основ національної безпеки. З них за фактами державної зради 3164, та колабораційної діяльності 7592 кримінальних правопорушення [5]. Зазначені два види злочинів складають 64% від усіх задокументованих злочинів проти національної безпеки, що свідчить про актуальність питання пошуку шляхів вдосконалення процесу документування та розслідування злочинів зазначеної категорії.

Об'єктивним фактором війни є той факт, що значний відсоток злочинів пов'язаних з державною зрадою та колабораційною діяльністю вчиняються поза межами підконтрольних правоохоронній системі територій. В умовах воєнного стану доступ до окупованих або тимчасово неконтрольованих територій обмежений, а документування ймовірних порушень там – небезпечне, а в більшості випадків просто неможливо.

Як зазначав раніше Шепітько В. Ю., а в теперішніх умовах, це лише збільшило свою відповідність, що все більшої актуальності перед представниками наукової спільноти та професійними учасниками кримінального провадження постає консолідація своїх зусиль щодо формування індивідуалізованої, динамічної інформаційної моделі, спрямованої на відображення специфічних рис та характеристик конкретних кримінальних правопорушень, зокрема таких як державна зрада. У цьому сенсі, зазначеному твердженню повною мірою відповідає те, що саме криміналістична характеристика кримінальних правопорушень являє собою результат наукового аналізу й узагальнення типових ознак певного виду або роду кримінальних проявів [8, с. 426]. Більше того, криміналістична характеристика є теоретичним підґрунтям побудови методики розслідування, адже не дослідивши минуле, неможливо пізнати сучасне [7, с. 794].

З метою вибудовування шляхів вдосконалення методики розслідування фактів державної зради та колабораційної діяльності, необхідно приділити увагу криміналістичній характеристиці зазначених злочинів. До основних елементів криміналістичної характеристики цього виду злочину відносяться: 1) спосіб вчинення кримінального правопорушення; 2) «слідова картина» державної зради; 3) обстановка вчинення цього кримінального правопорушення; 4) особа злочинця.

В рамках нашої роботи ми торкнемся лише окремих елементів криміналістичної характеристики.

Державна зрада може бути вчинена в трьох формах: 1) перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту; 2) шпигунство; 3) надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України [3]. Що стосується колабораціонізму, то тут ситуація складніша. Якщо узагальнити, то це спеціальна форма державної зради громадян, яка виникає на окупованих ворогом територіях під час міжнародного збройного конфлікту, та передбачає добровільну співпрацю населення з окупантом. Стаття 111-1 КК України передбачає 7 різних форм вчинення такої діяльності. Усі злочини щодо колабораційної діяльності дуже близько перебувають в площині державної зради та пособництва державі-агресору. На нашу думку за для кращого практичного розуміння законодавцю потрібно сформувати нормативне визначення поняття колабораційної діяльності.

Основною проблематикою розслідування злочинів зазначених категорій є той фактор, що основна їх кількість вчиняється на непідконтрольній території. Це ускладнює проведення всіх необхідних слідчих (розшукових) та процесуальних дій з метою встановлення обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні.

Щодо обставин, які підлягають доказуванню, то крім загальнообов'язкових, які передбачені ст. 91 КПК України, в зв'язку з непідконтрольністю територій де вчиняються зазначені злочини та відсутністю особи яка підозрюється у вчиненні цих злочинів, є необхідність встановлення додаткових обставин, а саме:

- можливість здійснення наклепу на особу;
- можливість видозмінення інформації що свідчить про вчинення злочину на шляху від першоджерела до правоохоронних органів;
- можливість вчинення певних дій, які утворюють склад злочину під дією фізичного чи психологічного примусу.

Наявність вказаних обставин повинна детально перевірятись, з метою виключення можливості безпідставного притягнення до відповідальності наших громадян, які знаходяться під окупацією, оскільки це їх положення позбавляє можливості відстоювати свої права, та що теж важливо безпідставне притягнення до відповідальності призведе до репутаційних втрат нашої держави серед

населення, яке ми будемо намагатись повернути в наше правове поле після деокупації територій.

Основним джерелом доказів при розслідування злочинів пов'язаних з державною зрадою та колабораційною діяльністю, які вчиняються на окупованих територіях є цифрові докази.

На даний час в КПК України відсутня регламентація поняття «цифрових доказів», що на нашу думку є суттєвим недоліком, і потребує його усунення у майбутньому. Д. М. Цехан, під «цифровими доказами» розуміє «фактичні дані, що представлені у цифровій (дискретній) формі та зафіксовані на будь-якому типі носія та після обробки ЕОМ стають доступними для прийняття людиною» [6, с. 257].

В такому випадку цифровими доказами в зазначеній категорії кримінальних правопорушень можуть виступати матеріали фотозйомки, відеозапису, звукозапису та інші носії інформації у тому числі комп'ютерні дані, які містяться у відкритих мережах, таких як Інтернет, засоби масової інформації, соціальні мережі, данні в закритих мережах, а також інформація яку надали свідки з наявних у них пристроїв (месенджерів, мобільних телефонів, флеш-носії, карти-пам'яті та інше).

Означена інформація може використовуватись в кримінальному провадженні, оскільки джерела такої інформації регламентовані КПК, де зазначено що джерелом доказів є документ. Оскільки відповідно до ст. 99 КПК документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження. Частина 2 цієї ж статті зазначає що до документів, за умови наявності в них відомостей, передбачених частиною першою цієї статті, можуть належати матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі комп'ютерні дані) [4].

Джерелами інформації, яка вказує що певна особа вчинила дії які можна кваліфікувати як державна зрада чи колабораційна діяльність виступають:

- веб-сайти та сторінки в соціальних мережах незаконно створених органів влади; відкриті телеграм канали; різноманітні засоби масової інформації, що працюють на тимчасово окупованій території України, та держави-агресора, що висвітлюють створення окупаційної владою псевдо-органів влади;

- веб-сайти, сторінки в соціальних мережах громадськості (у тому числі окремих фізичних осіб); журналістів, адвокатів, органів державної влади України та місцевого самоврядування, відкриті телеграм канали; різноманітні засоби масової інформації, що фіксують та висвітлюють воєнні злочини та злочини проти основ національної безпеки України, вчинені на тимчасово окупованій території України, а також, що висвітлюють події на тимчасово окупованій території України;

- фото, відео, аудіо файли; різноманітні відкриті та приватні месенджери, що містять у свідків.

В аспекті цифрових доказів варто звернути увагу на такий елемент криміналістичної характеристики як особа злочинця. Дослідження показують, що переважна більшість осіб, які вчиняють державну зраду – чоловіки. Говорячи про вікову структуру осіб то державну зраду здійснюють переважно особи молодого віку або особи у віці 40–60 років. За звичай така категорія є активними користувачами Інтернету, соціальних мереж, телеграм каналів, де останні нерідко публікують інформацію яка доводить їх причетність до державної зради чи колабораційної діяльності.

Належною та допустимою формою фіксації зазначеної інформації є складання протоколів слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій а саме протоколи огляду та протоколи зняття інформації є електронних

інформаційних систем. Варто зазначити що таке фіксування повинно відповідати вимогам та рекомендаціям Протоколу Берклі. Центром прав людини Університету Берклі в Каліфорнії та Офісом Верховного комісара ООН з прав людини у 2020 р. представлений «Практичний посібник щодо ефективного використання цифрової інформації у відкритому доступі для розслідування порушень міжнародного кримінального права з прав людини та гуманітарного права– (Протокол Берклі), який містить стандарти і методологічні підходи до збирання, збереження та аналізу інформації у відкритому доступі, яка може слугувати доказом у кримінальному провадженні. [1, с. 6]. У Протоколі Берклі викладені алгоритми пошуку, накопичення, аналізу та збереження цифрової інформації з відкритих джерел із дотриманням принципів об'єктивності, компетентності, підзвітності, відповідності законодавству, безпеки, точності, незалежності, прозорості, дотримання прав людини та інше.

В аспекті пошуку такої інформації варто зазначити наступне. Особливістю нашого часу є те що ми живемо в еру інформації, і як би ворог чи особи які вчинили злочини відносно нашої країни та наших громадян, не хотіли це не афішувати, вони вимушені зазначені факти робити публічною інформацією. Яскравим прикладом цього є майбутні проведення псевдовиборів у росії і на частині окупованої території. Сама законодавча процедура передбачає офіційне представлення складів виборчих дільниць, куди агресор, з метою надати цій події видимості законності, намагається залучити представників місцевого населення шляхом агітації та підкупів. Зазначена інформація зазначається на офіційних сайтах країни-агресора та в підконтрольних засобах масової інформації.

Зазначені факти потрібно моніторити та фіксувати з метою виявлення осіб з числа громадян України які прийматимуть в цьому участь.

Це стосується не лише виборчого періоду, а й повсякденної діяльності окупантів на непідконтрольній Україні території. З метою створення міфу про лояльність місцевого населення та бажання до співпраці, окупанти намагаються кожний факт співробітництва з ними надати розголосенню, шляхом розповсюдження з засобах масової інформації та на свої офіційних сайтах чи на сайтах підконтрольних квазіутворень.

Зазначений масив інформації потрібно на постійній основі здійснювати моніторинг, виявляти та фіксувати. За для більшої ефективності такої роботи на нашу думку потрібно створювати постійно діючі групи інформаційного моніторингу, які будуть виявляти зазначені факти на направляти до органів досудового розслідування для прийняття рішення про внесення їх до ЄРДР.

Однак такі дії не є самоціллю, оскільки органам досудового розслідування в подальшому потрібно встановити всі необхідні обставини, та підтвердити причетність особи до зазначених дій.

Моніторинг є не єдиним інструментом пошуку та фіксації інформації що свідчить про вчинення злочинів пов'язаних з державною зрадою чи колабораційною діяльністю. Крім того є необхідність переконались в достовірності таких доказів.

Оптимальним варіантом є отримання показань від свідків таких дій. Однак з цим виникають певні труднощі. Результатом окупації території військами країни-агресора призвели не лише до неможливості здійснення дій пов'язаних з розслідуваннями кримінальних проваджень, а й до втрати зв'язку з людьми, які знаходяться на окупованій території. Як результат це позбавило правоохоронні органи можливості співробітництва з місцевим населенням.

В зазначеному аспекті вважаємо за доцільне акцентувати увагу що на теперішній час інформацією, що може свідчити про вчинення злочинів проти основ національної безпеки, в тому числі державної зради та колабораційної

діяльності, можуть володіти громадські організації, волонтерські осередки, журналісти та просто приватні особи. З метою встановлення зазначених груп в відповідних регіонах є доцільним є витребування відповідної інформації в органах державної влади та місцевого самоврядування, та налагодження взаємодії з такими групами та організаціями. Вилучення та фіксація подібної інформації необхідно здійснювати шляхом тимчасового доступу до речей і документів та за можливості шляхом допиту в якості свідків. За необхідності з застосуванням заходів безпеки.

Щодо показань та інформації якими володіють приватні особи, то важливим аспектом є встановлення місця перебування таких осіб, які виїхали з окупованих територій і які можуть володіти важливою інформацією. В такому випадку теж необхідно витребувати інформацію в органах державної влади та місцевого самоврядування куди виїхали зазначені особи з метою встановлення їх місцезнаходження та можливого допиту. В органах державної влади, центрах надання адміністративних послуг можна отримати відомості про внутрішньо переміщених осіб з певної тимчасово окупованої території України, серед яких можна встановити очевидців колабораційної діяльності конкретних осіб.

З метою встановлення переліку осіб які виїхали, можна звернутись до органів державної влади (військово-цивільних адміністрацій, правоохоронних, контролюючих органів) та місцевого самоврядування щодо функціонування пунктів перетину лінії розмежування, а також фільтраційних пунктів, в тому районі окупованої території де є факти вчинення державної зради чи колабораційної діяльності.

Після встановлення їх місця знаходження і встановлення факту володіння останніми важливою інформації що встановлюють нові обставини, чи підтверджують раніше отриману інформацію, вони підлягають допиту у якості свідків. Варто зазначити, що з метою забезпечення допустимості таких показів в суді, відповідно до ч. 11 статті 615 КПК, такі допити доцільно робити з застосуванням можливих технічних засобів фіксації.

Окремим проблемним питанням є випадки виїзду осіб з окупованих територій за кордон. На жаль вичерпною інформацією хто з українців виїхав в яку країну немає. І для встановлення хто з якої частини окупованої території в якій країні перебуває надзвичайно складно. Ми погоджуємось що певна інформація міститься в наших дипломатичних представництвах та консульствах, але вона далеко не повна. На нашу думку не вистачає централізованого органу, який буде накопичувати зазначену інформацію про наших співвітчизників, та місце їх перебування за кордоном.

В той же час допит осіб, які перебувають за кордоном можна робити у формі відеоконференції, в рамках міжнародної правової допомоги за запитом до компетентних органів відповідної держави. Недоліком такої форми фіксації доказів є занадто складна та затратна в часі процедура погодження такої міжнародної правової допомоги.

Також на практиці можуть траплятись випадки коли особа, яка знаходиться за кордоном відмовляється приймати участь у офіційному допиті, однак не відмовляється розповісти про відомі їй факти. В такому разі, слідчий чи прокурор, відповідно до частини 8 статті 95 КПК, в ході здійснення телефонної розмови, можуть за їх згодою в порядку оформити пояснення.

Формами такого пояснення можуть бути:

– письмові пояснення особи (які відповідають письмовій формі протоколу допиту свідка), що містять анкетні та контактні дані особи, зазначені відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, дата та підпис слідчого чи прокурора;

– рапорти слідчого, доповідні (службові) записки прокурора керівнику органу досудового розслідування та органу прокуратури відповідно, що містять вищевказані обставини [2].

Все ж особливістю і проблемою розслідування злочинів пов'язаних з державною зрадою та колабораційною діяльністю, вчинені особами які знаходяться на тимчасово окупованій території є відсутність самого підозрюваного, його знаходження поза межами зони правового впливу. В цьому аспекті отримав новий поштовх розвитку інститут спеціального досудового розслідування.

Так відповідно до частини 2 статті 297-1 КПК, спеціальне досудове розслідування здійснюється на підставі ухвали слідчого судді у кримінальному провадженні, щодо певної категорії кримінальних правопорушень, в тому числі і воєнних злочинів, стосовно підозрюваного, крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та, або оголошений у міжнародний розшук [4].

Кримінальна юстиція усвідомила що останній є дієвим інструментом розслідування злочинів проти основ національної безпеки, втому числі державної зради та колабораційної діяльності та способом притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які знаходяться поза межами правового впливу. Підтвердженням зазначеної тези є те що вже після початку війни в інститут спеціального досудового розслідування вносились зміни чотири рази окремими законами.

Станом на березень 2023 року до кримінальної відповідальності за статтею 111-1 КК України притягнуто 1804 особи, з них у порядку спеціального досудового розслідування розслідувалось провадження щодо 605 осіб. До суду спрямовано 1081 кримінальних проваджень з них 515 проваджень у порядку спеціального досудового розслідування.

Отже спеціальне досудове розслідування є дієвою формою розслідування злочинів пов'язаних з державною зрадою та колабораційною діяльністю. Застосування спеціального досудового розслідування є виправданою мірою, покликаною якомога повніше задокументувати та повно та всебічно розслідувати зазначені злочини.

Висновок: Державна зрада та колабораційна діяльність вчинена особами які знаходяться на окупованій території мають свої особливості в порядку документування та розслідування. Основним джерелом доказової інформації є цифрові докази які знаходяться на сайтах держави-агресора та підконтрольних квазіутворень, засобах масової інформації та ін. Для підтвердження злочинних дій є необхідність у відшуванні осіб які виїхали на підконтрольну територію чи за кордон і які володіють інформацією що доводить такі дії. Дієвою формою розслідування злочинів пов'язаних з державною зрадою та колабораційною діяльністю вчинених особами які знаходяться на окупованій території є застосування спеціального досудового розслідування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations. United Nations Human Right. New York and Geneva, 2022. 102 p. https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-04/OHCHR_BerkeleyProtocol.pdf, с. 6.
2. Жидков В. Л., Жила О. Б. Доказування злочинів про колабораційну діяльність: проблемні питання закону. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/dokazuvannya-zlochyniv-pro-kolaboratsiyu-diiialnist-problemni-pytannia-zakonu/>
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-17: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>
5. Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора України. URL: <https://www.gp.gov.ua/>
6. Цехан Д.М. Цифрові докази: поняття, особливості та місце у системі доказування. В: *Науковий вісник Міжнародного гуманітарно-юридичного університету. Юриспруденція*, Вип. 5, 2013. с. 256–260., с. 257.
7. Шевчук В. М. Криміналістика: традиції, новації, перспективи : добірка наук. пр. ; упоряд.: Н. А. Чмутова. Харків : Право, 2020. 1280 с., с. 794.
8. Шепітько В.Ю. Вибрані твори / Избранные труды. X. : Апостіль, 2010. 576 с., с. 426.